

สรุปสาระสำคัญ

หัวข้อ “การออกแบบหลักสูตรตามแนวทาง Backward Curriculum Design (BCD) รุ่นที่ 18” วันที่ 21 มีนาคม 2569 ในรูปแบบออนไลน์

1. เนื้อหา ความรู้ ทักษะ ที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรม ประชุม คูณาน ปฏิบัติการวิจัยในประเทศ

1.1 แนวคิด Outcome-Based Education (OBE) และความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร

Outcome-Based Education (OBE) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนจุดตั้งต้นของการออกแบบหลักสูตรจากการเน้นเนื้อหา (content-based) ไปสู่การเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (learning outcomes) อย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่ได้มุ่งเพียงว่าผู้สอนจะสอนอะไร แต่เน้นว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้

Expected Learning Outcomes (ELOs) ว่าเป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรสามารถอธิบายแนวคิด (explain), เข้าใจหลักการ (understand), และสามารถออกแบบ (design) ได้ ซึ่งสะท้อนว่า OBE ไม่ได้หยุดอยู่ที่ระดับความรู้ (knowledge) แต่ครอบคลุมถึงระดับการประยุกต์ใช้และการสร้างสรรค์ แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตรในบริบทการศึกษาพยาบาล เนื่องจากวิชาชีพต้องการสมรรถนะเชิงปฏิบัติและการตัดสินใจทางคลินิกที่ชัดเจน

1.2 โครงสร้าง Learning Outcomes และการจัดลำดับเชิงระบบ

ข้าพเจ้าได้เรียนรู้โครงสร้างของ Learning Outcomes ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่

- Program Learning Outcomes (PLOs): ระดับหลักสูตร
- Year Learning Outcomes (YLOs): ระดับชั้นปี
- Course Learning Outcomes (CLOs): ระดับรายวิชา

โดยทุกระดับมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การกำหนดสมรรถนะปลายทางของผู้เรียน

นอกจากนี้ ยังมีการจำแนก Learning Outcomes เป็น

- Specific outcomes (เฉพาะวิชาชีพ เช่น clinical skills)
- Generic outcomes (ทักษะทั่วไป เช่น communication, teamwork)

รวมถึงการกำหนดระดับความคิดตาม Bloom's Taxonomy ได้แก่

- Remembering → Understanding → Applying → Analyzing → Evaluating → Creating

การจัดลำดับดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้การออกแบบหลักสูตรมีความ “progressive” คือ พัฒนาจากพื้นฐานไปสู่ขั้นสูงอย่างเป็นระบบ

1.3 Constructive Alignment: กลไกสำคัญของ OBE

แนวคิด Constructive Alignment ถือเป็นกลไกสำคัญและเป็นหัวใจหลักของการจัดการศึกษาตามแนวทาง Outcome-Based Education (OBE) โดยมุ่งเน้นให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดมีความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง แนวคิดนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities) และการประเมินผล (Assessment) ซึ่งต้องได้รับการออกแบบให้เชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างมีทิศทางเดียวกัน Constructive Alignment จึงเป็นแนวคิดที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ โดยการเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้อง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลได้อย่างแท้จริง

1.4 การพัฒนา Program Learning Outcomes (PLOs) อย่างมีคุณภาพ

การพัฒนา Program Learning Outcomes (PLOs) อย่างมีคุณภาพจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชาชีพ ตลอดจนความต้องการของสังคมและระบบสุขภาพ เพื่อให้บัณฑิตมีสมรรถนะที่ตอบโจทย์บริบทจริงของวิชาชีพ

นอกจากนี้ PLOs ควรถูกออกแบบตามหลัก SMART คือ มีความเฉพาะเจาะจง (Specific) วัดได้ (Measurable) บรรลุได้ (Achievable) สอดคล้องกับเป้าหมาย (Relevant) และมีกรอบเวลาที่ชัดเจน (Time-bound) อีกทั้งต้องใช้ คำกริยาเชิงพฤติกรรม (Action verbs) ที่สะท้อนระดับความสามารถของผู้เรียนอย่างชัดเจน เช่น การวิเคราะห์ (analyze) การประเมิน (evaluate) หรือการออกแบบ (design) แทนการใช้คำทั่วไปที่วัดผลได้ยาก ในด้านโครงสร้างของผลลัพธ์การเรียนรู้ PLOs ควรครอบคลุมทั้ง 3 มิติของการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านความรู้ (Cognitive) ด้านเจตคติ (Affective) และด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ยังต้อง

คำนึงถึงความสมดุลของสมรรถนะ โดยผสมผสานทั้งทักษะเฉพาะทางวิชาชีพ (specific skills) และทักษะทั่วไป (generic skills) เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการคิดเชิงวิพากษ์

1.5 Backward Curriculum Design (BCD): กระบวนการออกแบบหลักสูตรแบบย้อนกลับ

แนวคิด Backward Curriculum Design (BCD) เป็นกระบวนการสำคัญที่นำหลักการของ Outcome-Based Education (OBE) ไปสู่การปฏิบัติ โดยเน้นการออกแบบหลักสูตรแบบ “ย้อนกลับจากผลลัพธ์” กล่าวคือ เริ่มต้นจากการกำหนดว่าผู้เรียนควรมีสมรรถนะอย่างไรเมื่อสำเร็จการศึกษา ก่อนจะออกแบบองค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายนั้น

ในขั้นแรก เป็นการวิเคราะห์ Program Learning Outcomes (PLOs) อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าผู้เรียนควร “เป็นอะไร” และ “สามารถทำอะไรได้” เมื่อจบหลักสูตร จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการถอดองค์ประกอบของ PLOs ออกเป็นมิติสำคัญ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะเฉพาะทาง (Specific skills) ทักษะทั่วไป (Generic skills) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการออกแบบการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้านของสมรรถนะ

ในขั้นตอนสุดท้าย องค์ประกอบเหล่านี้จะถูกนำไปใช้ในการออกแบบรายวิชาและโครงสร้างหลักสูตร โดยจัดลำดับการเรียนรู้จากระดับพื้นฐาน (Basic) ไปสู่ระดับกลาง (Intermediate) และระดับขั้นสูง (Advanced) เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทั้งนี้ แนวคิด BCD เน้นย้ำว่าการ “เริ่มจากผลลัพธ์ก่อน” จะช่วยให้การออกแบบหลักสูตรมีความชัดเจน สอดคล้อง และไม่หลุดจากเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

1.6 Curriculum Mapping: เครื่องมือวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตร

Curriculum Mapping เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรภายใต้แนวคิด Outcome-Based Education (OBE) โดยมีบทบาทในการแสดงความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่าง รายวิชา (courses), Program Learning Outcomes (PLOs) และ ระดับการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถมองเห็นภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจนและเป็นองค์รวม กระบวนการทำ Curriculum Mapping ช่วยให้เราสามารถตรวจสอบได้ว่ารายวิชาแต่ละรายวิชามีส่วนสนับสนุนการบรรลุ PLOs อย่างไร และครอบคลุมผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ครบถ้วนหรือไม่ นอกจากนี้ยังช่วยในการวิเคราะห์ความซ้ำซ้อนของเนื้อหา รวมถึงการระบุช่องว่างที่อาจเกิดขึ้นในหลักสูตร ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาในบางสมรรถนะที่สำคัญ นอกจากนี้ Curriculum Mapping ยังเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการออกแบบหลักสูตรตามแนวทาง Backward Curriculum Design โดยช่วยให้สามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้น ส่งผลให้หลักสูตรมีความเป็นระบบ มีความเชื่อมโยงในทุกองค์ประกอบ และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุสมรรถนะตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถสนับสนุนการบรรลุ Program Learning Outcomes (PLOs) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เอกสารได้เสนอคำถามเชิงวิเคราะห์ที่สำคัญ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการ “audit หลักสูตร” อย่างเป็นระบบ เช่น การพิจารณาว่าทุก PLO ได้รับการครอบคลุมในรายวิชาหรือไม่ รายวิชาต่าง ๆ มีการจัดลำดับการเรียนรู้จากพื้นฐานไปสู่ขั้นสูงอย่างเหมาะสมหรือไม่ รวมถึงการตรวจสอบว่าผู้เรียนถูกคาดหวังให้พัฒนาทักษะในระดับสูงเร็วเกินไปหรือไม่ ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้

นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับบทบาทของรายวิชาศึกษาทั่วไปและรายวิชาเลือก ว่ามีส่วนช่วยสนับสนุนการบรรลุ PLOs อย่างไร การตั้งคำถามในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถวิเคราะห์ทั้งความครอบคลุม ความสมดุล และความต่อเนื่องของการเรียนรู้ภายในหลักสูตรได้อย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้สามารถปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสม สอดคล้อง และตอบสนองต่อเป้าหมายการผลิตบัณฑิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.8 โครงสร้างหลักสูตรและการพัฒนาตาม Bloom's Taxonomy

โครงสร้างหลักสูตรตามแนวคิด Outcome-Based Education (OBE) มีการออกแบบให้สอดคล้องกับระดับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตาม Bloom's Taxonomy โดยจัดลำดับรายวิชาอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปสู่ซับซ้อน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

- 1) **รายวิชาพื้นฐาน (Basic/Foundation)** มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และความเข้าใจของผู้เรียนในระดับ Remembering และ Understanding ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะได้รับการปูพื้นฐานด้านแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนในระดับที่สูงขึ้น

- 2) **รายวิชาระดับกลาง (Intermediate)** ซึ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ (Applying) และการวิเคราะห์ (Analyzing) ผู้เรียนจะได้ฝึกการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงการคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในวิชาชีพ
- 3) **รายวิชาระดับสูง (Advanced/Specialized)** ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประเมินค่า (Evaluating) และการสร้างสรรค์ (Creating) ผู้เรียนจะสามารถตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ และสร้างองค์ความรู้หรือแนวทางใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง

แนวทางการจัดโครงสร้างหลักสูตรในลักษณะนี้สะท้อนถึงการพัฒนสมรรถนะของผู้เรียนแบบ progressive competency development ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนค่อยๆ พัฒนาง่องค์ความรู้และทักษะจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับสูงอย่างเป็นลำดับขั้น เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาวิชาชีพ เช่น พยาบาล ที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และการตัดสินใจเชิงวิชาชีพในสถานการณ์จริง

2. ทักษะและสมรรถนะที่ได้รับจากการอบรม

การเข้ารับการอบรมในครั้งนี้ส่งผลให้ข้าพเจ้าได้พัฒนาทั้ง ทักษะ (skills) และ สมรรถนะ (competencies) ที่สำคัญต่อการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรตามแนวทาง Outcome-Based Education (OBE) อย่างชัดเจน โดยในด้านทักษะ ข้าพเจ้าสามารถเขียน Learning Outcomes ได้อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ สามารถออกแบบหลักสูตรโดยใช้แนวคิด Backward Curriculum Design ซึ่งเริ่มจากผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นจุดตั้งต้น รวมถึงมีความสามารถในการจัดทำ Curriculum Mapping เพื่อแสดงความเชื่อมโยงของรายวิชากับผลลัพธ์การเรียนรู้ในระดับหลักสูตร อีกทั้งยังสามารถวิเคราะห์ความสอดคล้อง (alignment) ขององค์ประกอบในหลักสูตร และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผลที่สอดคล้องกับ Learning Outcomes ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านสมรรถนะ ข้าพเจ้าได้พัฒนาแนวคิด การคิดเชิงระบบ (system thinking) ซึ่งช่วยให้สามารถมองเห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตรได้อย่างเป็นองค์รวม พร้อมทั้งมีความสามารถในการออกแบบหลักสูตรเชิงคุณภาพที่ตอบสนองมาตรฐานการศึกษา และมีแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered approach) มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการสร้างสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

3. การนำใช้ประโยชน์ในงานของหน่วยงาน ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

การนำองค์ความรู้จากการอบรมเรื่อง Outcome-Based Education (OBE) และ Backward Curriculum Design (BCD) ไปใช้ในงานของหน่วยงานสามารถช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของคณะ/สถาบันได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร ให้มีความสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ (PLOs) ที่ชัดเจน ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชาชีพ และระบบสุขภาพ ทั้งยังสามารถนำแนวคิด Constructive Alignment มาใช้ในการออกแบบรายวิชาให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังสามารถนำเครื่องมือ Curriculum Mapping มาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของ PLOs ความซ้ำซ้อนของเนื้อหา และช่องว่างของการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้หน่วยงานสามารถปรับปรุงหลักสูตรได้อย่างมีข้อมูลรองรับ อีกทั้งยังสนับสนุนการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพการศึกษา เช่น AUN-QA และ EdPEX โดยแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องและความเป็นระบบของหลักสูตรได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพอาจารย์อย่างต่อเนื่อง ในการเขียน Learning Outcomes และการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวทาง OBE รวมถึงการจัด workshop เชิงปฏิบัติการด้าน Curriculum Mapping เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในระดับรายวิชา นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนา ระบบติดตามและประเมินผลหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง (continuous quality improvement) โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นฐานในการปรับปรุงหลักสูตร

4. ความคิดเห็นต่อหลักสูตรการฝึกอบรม ประชุม ดูงาน ปฏิบัติการวิจัย ดังกล่าว เช่น เนื้อหา ความคุ้มค่า วิทยากร การจัดทำหลักสูตร เป็นต้น

หลักสูตรการฝึกอบรมเรื่อง Outcome-Based Education (OBE) และ Backward Curriculum Design (BCD) ในครั้งนี้มีความเหมาะสมและมีคุณภาพในหลายมิติ

ด้านเนื้อหา มีความครบถ้วน ครอบคลุมทั้งแนวคิดพื้นฐานและการประยุกต์ใช้จริง ตั้งแต่การทำความเข้าใจ Learning Outcomes การพัฒนา PLOs ไปจนถึงการออกแบบหลักสูตรและการทำ Curriculum Mapping ซึ่งช่วยให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ด้านความคุ้มค่า หลักสูตรถือว่ามีความคุ้มค่าสูง เนื่องจากเนื้อหา มีความเชื่อมโยงกับการกิจหลักของหน่วยงาน ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยตรง อีกทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทันทีในงานพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา เช่น AUN-QA และ EdPEX

ด้านวิทยากร มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหา สามารถอธิบายแนวคิดที่มีความซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย มีการยกตัวอย่างประกอบที่ชัดเจน และเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ข้าพเจ้าเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

ด้านการออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม มีการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นขั้นตอน จากพื้นฐานไปสู่การประยุกต์ใช้จริง ทำให้ผู้เข้าอบรมสามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรเพิ่มกิจกรรมเชิงปฏิบัติ (workshop) หรือกรณีศึกษาเฉพาะบริบทของผู้เข้าอบรมมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์เชิงรูปธรรมมากขึ้น



ทปอ

ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย
Council of University Presidents of Thailand

ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

ขอมอบเกียรติบัตรฉบับนี้ เพื่อแสดงว่า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณรัตน์ เทพนา

ผ่านการอบรมหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรตามแนวทาง Backward Curriculum Design (BCD) รุ่นที่ 18

สำหรับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา

วันที่อบรม 21 เมษายน 2569

ขออำนวยการให้ประสบความสำเร็จ ก้าวหน้าต่อไป

ให้ ณ วันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2569

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปมทอง มาลากุล ณ อยุธยา

เลขาธิการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย